

Povijesni prilozi, god. 37, br. 55, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2018., 404 str.

Drugi broj časopisa *Povijesni prilozi* za 2018. godinu sadrži uobičajene rubrike »Članci« i »Ocjene i prikazi«, zaseban tematski blok pod nazivom »"Kralj" Marija Terezija« te rubriku »In memoriam«.

Broj započinje tekstom Zrinke Nikolić Jakus »Vrijeme rata, kuge, zatočeništva. Zadarske plemićke obitelji i posljedice mletačke opsade 1345./1346. i Crne smrti« (9-35). Na osnovu izvornoga gradiva iz Državnog arhiva u Zadru, ponajprije bilježničkih spisa i adekvatne znanstvene literature autorica podrobno raščlanjuje ljudske gubitke koje je zadarsko plemstvo pretrpjelo kao posljedicu mletačke opsade grada 1345./1346. i potom Crne smrti 1348./1349. godine. U žarištu su interesa sudske parnice o nasljedstvu plemićkih obitelji Senzadeo, Detrico, Bottono, Cande, Sloraddo, Soppe, Saladini, Rosa, Drechia i Bogde/Lovrehna. Slijedi rad koji potpisuje Tone Ravnkar, naslovljen »Trade of Croatian Lands with the Cities of Slovenian Styria« (37-55). Tema rada je istražiti i predstaviti srednjovjekovne trgovačke veze između trgovaca s hrvatskoga i slovensko-štajerskog prostora, a polazišna točka istraživanja bilo je arhivsko gradivo s područja današnje slovenske Štajerske. Rad »Antunini na Placi: prostorni razmještaj članova Bratovštine sv. Antuna duž dubrovačke Place u 15. stoljeću« potpisuju tri autorice: (Irena Benyovsky Latin, Zrinka Pešorda Vardić i Ivana Haničar Buljan (57-138). Autorice donose pregled izrastanja Place u glavnu poslovnu zonu srednjovjekovnog Dubrovnika, a na osnovu gradiva *Knjige općinskih nekretnina dubrovačke općine (13. – 18. st.)* podrobno se prati smještaj i nazočnost elitne dubrovačke Bratovštine sv. Antuna na tom prostoru. Zapaženo mjesto toga povećeg rada posvećeno je međuodnosu društvene i prostorne mobilnosti toga sloja, posebice kroz neke izdvojene biografije koje zorno ilustriraju taj odnos i omogućuju razumijevanje sociotopografskih značajki koje se odnose na prikaz korisnika najvrjednijega fonda dubrovačkih općinskih nekretnina.

»Tko se budi pod Susedgradom i Stubicom? Prilog proučavanju društvenih nemira 1565. – 1573.« rad je koji je načinio Branimir Brgles (139-204). Na osnovi gradiva iz središnjih državnih pismohrana u Hrvatskoj i Mađarskoj istraživanje je usmjereno na uzroke tih pobuna i na pojedince koji su u njima sudjelovali. Članak daje novu interpretaciju dosadašnjih tema vezanih uz tu problematiku, uvodi nove zaključke o žarištima pobune te precizira ulogu najistaknutijih pojedinaca i skupina. Dijana Pinjuh se u članku »Conversions to Islam in Bosnia and Herzegovina, and the Connections between Converts and their Christian families, from the Ottoman Conquest to the End of the Seventeenth Century« (205-229) bavi konverzijama na islam u Bosni i Hercegovini nakon osmanskoga osvajanja, usmjeravajući se pritom posebice na veze konvertita i njihovih kršćanskih rođaka. Iz rada je razvidno da bez obzira na promjenu vjerozakona i novih religijskih uzusa, koji su morali uslijediti, bilo je i onih koji su nastavili živjeti starim načinom života, a tome su velikim dijelom pridonijele veze preobraćenika s njihovom kršćanskom obitelji. Završni tekst u tom bloku časopisa rad je Arijane Kolak Bošnjak »Vojni bjegunci 1848./1849. godine« (231-250). Autorica se bavi dosada relativno slabo obrađenom temom dezerterstva u krajiškim postrojbama i postrojbama narodne straže koje su sudjelovale u hrvatsko-mađarskom ratu 1848./1849. godine. Poseban je naglasak stavljen na zakonske odredbe donesene u svrhu suzbijanja dezerterstva kao i na njihovu konkretnu primjenu.

Tematski blok »‘Kralj’ Marija Terezija« uredio je Vedran Klaužer, a riječ je o rezultatima sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 10. – 11. travnja 2017. Nakon kratkog uvoda urednika bloka (253) slijedi tekst Kristine Milković i Ivane Funda »*The Militar Gränitz Rechten: An 18th Century Legal Reform of the Military Frontier*« (255-283) u kojem autorice obrađuju jedan od pravnih akata koji su se isprva odnosili na Varaždinski i Karlovački generalat, a potom i na čitavu Hrvatsko-slavonsku vojnu krajinu. *Vojnokrajiška prava*, smatraju autorice priloga, bitno su promijenila fizionomiju društva, ali i bitno utjecale na svakodnevni život krajišnika. Danijel Vojak i Neven Kovačev potpisuju tekst »Theresian and Josephine reform efforts in the regulation of the socioeconomic position of Roma in Croatia and Slavonia« (285-304). Rad se zasniva na raščlambi relevantne literature i gradiiva iz Hrvatskoga državnog arhiva, a upravljen je na proučavanje reformi donesenih u vrijeme vladanja Marije Terezije i Josipa II. koje se odnose na pokušaj društvene integracije Roma unutar granica Habsburške Monarhije. Kronološki pregled portreta carice i kraljice Marije Terezije, koji se čuvaju u muzejskim zbirkama sjeverozapadne Hrvatske, poglavito u Zagrebu, Varaždinu i Trakošćanu donosi Marina Bregovac Pisk u članku »Portraits of the Queen and Empress Maria Theresia in North-Western Croatian. An Overview« (305-321). U radu »Theresian Flags at the Croatian History Museum and their Iconographic Symbolism« (323-332) Mislav Barić upravljen je na istraživanje zastava iz doba Marije Terezije, koje se čuvaju u Zbirci zastava i zastavnih vrpca u Hrvatskome povijesnom muzeju. Kao osobito reprezentativne izdvaja četiri zastave koje s jedne strane svjedoče o prikazivanju državno-pravnog statusa s dinastičkim simbolima na bataljunskim zastavama, a s druge strane naznačuju ikonografsku važnost svetaca i beatificiranih vladara na ceremonijalnim i komemorativnim zastavama. Slijedi rad Kristijana Gotića »The Thaler of Maria Theresia from 1780: *Levantetaler*« (333-343) u kojem se opisuje caričin talir iz 1780. godine, jedan od najpoznatijih talira u svijetu koji je zbog svoje kvalitete i estetskoga izgleda bio omiljeno platežno sredstvo na Levantu, Arapskom poluotoku i Istočnoj Africi. Završni rad u tematskom bloku, koji se također kao i neki prethodno spomenuti odnosi na umjetničke teme, naslovljen je »*The Gypsy Baron* (1885) as a musical monument remembering Maria Theresia? Facts, issues, controversies«, a napisala ga je Anna G. Piotrowska (345-360). Riječ je o opereti *Ciganski barun* iz 1885. godine Johanna Straussa II. Analizira se struktura i sadržaj opere koji izravno upućuju na ratna vremena carice Marije Terezije te ukazuje na njenu ulogu u multietničkoj državi kojom je vladala.

Završni dio ovoga opsežnog broja časopisa čine »Ocjene i prikazi« (363-387) recentno objavljenih knjiga, zbornika i časopisa. Na samom kraju časopisa rubrika je »In memoriam« (391-392) posvećena (iz pera Irene Benyovsky Latin) nedavno prerano preminulom akademiku Nenadu Vekariću, zasigurno jednom od najistaknutijih hrvatskih povjesničara proteklih desetljeća.

Lovorka Čoralić